

Balázs Ferenc

A VALLÁS LÉTJOGOSULTSÁGA

Hogy a vallásnak van-e létjogosultsága, illetve lehet-e a vallást igazolni, az teljesen attól függ, hogy miképpen határozzuk meg a vallás fogalmát. Ha a vallás lényegét „szellemi lényekbe vetett hit“-ben látjuk (Tylor meghatározása), vagy Crawley és Otto Rudolf szerint abban, hogy az emberek bizonyos dolgokat, helyeket, személyeket szenteknek tartanak, akkor a vallás, az a meggyőződésem, nem igazolható. A szellemi lények elképzelése, erők és tünemények megszemélyesítése s a világnak ilyenfajta lényekkel való benépesítése elhihető, illetve annak, aki ilyen hitben nevelkedett, igaznak tűnik föl, de tudományosan nem igazolható. Ugyancsak semmiféle pozitív bizonyíték egy hitetlen számára nem hozható fel amellet, hogy bizonyos dolgok, és csak azok: szentek.

A vallásnak azonban nem lényeges tulajdonsága a megszemélyesítés, illetve a személyes szellemi lények elképzelése. Az inkább a kezdetleges gondolkodás jellegzetessége, s a vallásba is csak azért került, mert a vallás eddigelé még általában csak kezdetleges gondolkozással volt összekötve. A vallás lényege azonban annak elhívése, hogy a világfolyamatnak valamilyen határozott célja van: a megszemélyesítő vallás nyelvén tehát, hogy a mindenség Isten akarata (terve, célja) szerint mozog. Az is természetes, hogy Isten akaratának elképzelése is eddigelé általában a kezdetleges gondolkodás természete szerint történt; így alakultak ki a különböző mitológiák, Ádám és Éva bűnbeesése, az emberiségre átszármazott bűn jóvátehetetlensége, Isten megváltás-terve Jézus kereszthalála által s az ebben hívők üdvözülése: ez például a keresztény mitológia fővázlata. Azonban világos, hogy a vallás szempontjából sem a világ folyásában megnyilatkozó kormányzó erő megszemélyesítése, sem pedig az így megszemélyesített Isten akaratának mitologikus elképzelése nem lényeges körülmény; a lényeges annak elhívése, hogy a világ folyása cél irányában történik.

Ez a föltételezés pedig tudományosan igazolható.

Meg kell vizsgálni a világnak fejlődéstörténetét, ahogy azt a tudomány elénk állítja. Ha ebből kitűnik, hogy a fejlődés folyamata cél irá-

nyában történt, akkor a vallás igazsága nyilvánvaló; ellenkező esetben pedig ez csak föltételezés marad.

*

A Darwin-féle fejlődéstudomány megállapításai szerint a világfolyamatban, amelynek ismert korszakai a csillagködök összesűrűsödésétől egészen napjainkig tart, semmiféle célirányosság föl nem fedezhető. Az egyik állatfajta fejlődése megindul egy bizonyos irányban a körülmények összejátszása következtében, hogy a körülmények megváltozása után esetleg teljesen más irányba terelődjék.

A legújabb fejlődéstudományok azonban a fejlődés lényegét nem az állat- és növényfajta kialakulásában keresik, hanem abban, ahogy a földön, amelyen kezdetben élet nem lehetett, először az élet legkezdetlegesebb, s azután rendre az élet magasabb megnyilvánulásai megjelentek. S itt már célirányosság fedezhető fel, amennyiben a fejlődés az egyszer elért eredményt mindvégig megtartja s arra építi fel a következő, magasabb tulajdonság-rendszert.

Először voltak az anyagi törvények (fizika, kémia), azután jött az anyagcsere, amely az élet legelemibb megnyilatkozása (biológia), azután a legkezdetlegesebb idegáramkövetítés (reflexek, fiziológia), azután az ösztönök s a képzetkapcsolás (pszichológia), végül pedig az ésszerű gondolkodás (logika). Mindezen tulajdonságok egymástól különböznek, amit nyilván mutat az is, hogy mindegyikkel külön tudományág foglalkozik és szigorúan a fentjelzett sorrendben következnek egymás után. Ha valamely élőlénynek ösztönei vannak, egészen biztos, hogy neki fiziológiai, biológiai és fizika-kémiai tulajdonságai is vannak.

Egy másik körülmény a fejlődés folyamán, amelyik föltétlenül célirányos, az, hogy az élőlények előbb az öntudatosságot, saját maguk külön valóságának tudatát fejlesztik ki (ezt eddig főleg az ember fejlesztette ki), azután pedig az öntudatos ember mind tágabb körű és mélyebbre ható társadalmi érzést fejleszt ki, hogy a mindenség nagy egysége magát először kis, önmagát mindenkitől megkülönböztető egyénekbe törte szét, hogy azután ez öntudatos egyének az egyre fejlődő, növekvő szeretet, társadalmi érzés következtében újra megalkossák a mindenség egységét.

A vallást ezek a tudományos elméletek teljesen igazolják.

A fejlett gondolkozású vallásos ember magát egy olyan mindenség tagjának érzi, amely a fent jelzett, egyetemes cél felé tör. Ennek a célnak az elérését teljes erejéből támogatja: tehát egyéniségét éppen annyira igyekszik teljessé, összhangzatossá tenni, mint amennyire — egyelőre — az emberek között levő egységet törekszik megvalósítani. Ezen életcél minden cselekedetét, minden gondolatát meghatározza.